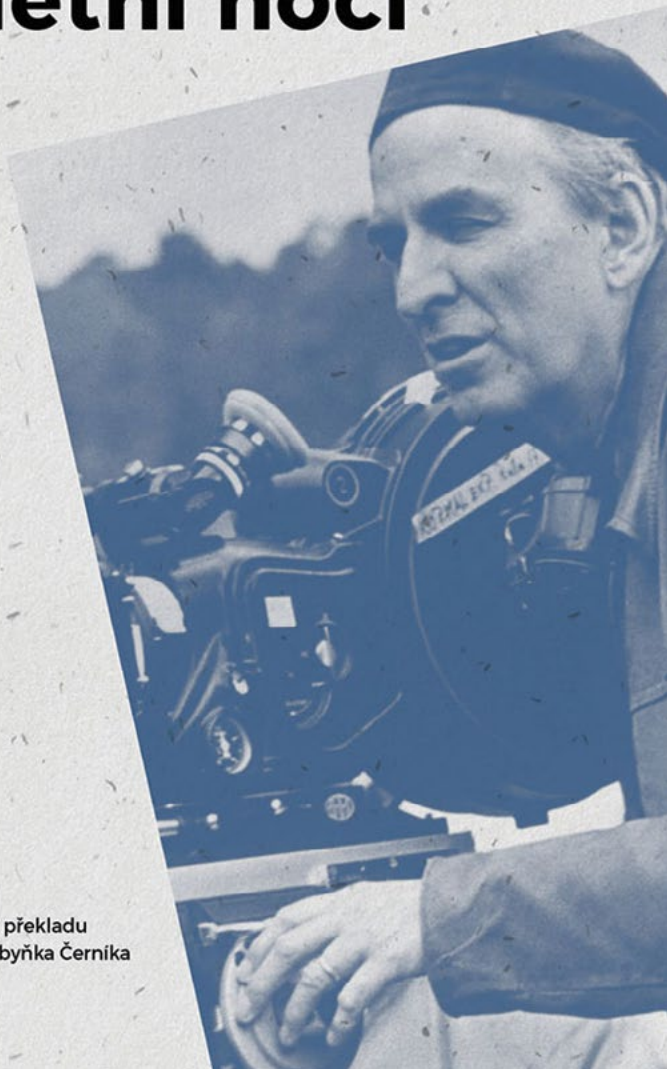

**ingmar
bergman
úsměvy
letní noci**

Jesper

V překladu
Zbyňka Černíka

Úsměvy letní noci

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.knihazlin.cz
www.albatrosmedia.cz

☰ KNIHA ZLIN

Ingmar Bergman
Úsměvy letní noci – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2020

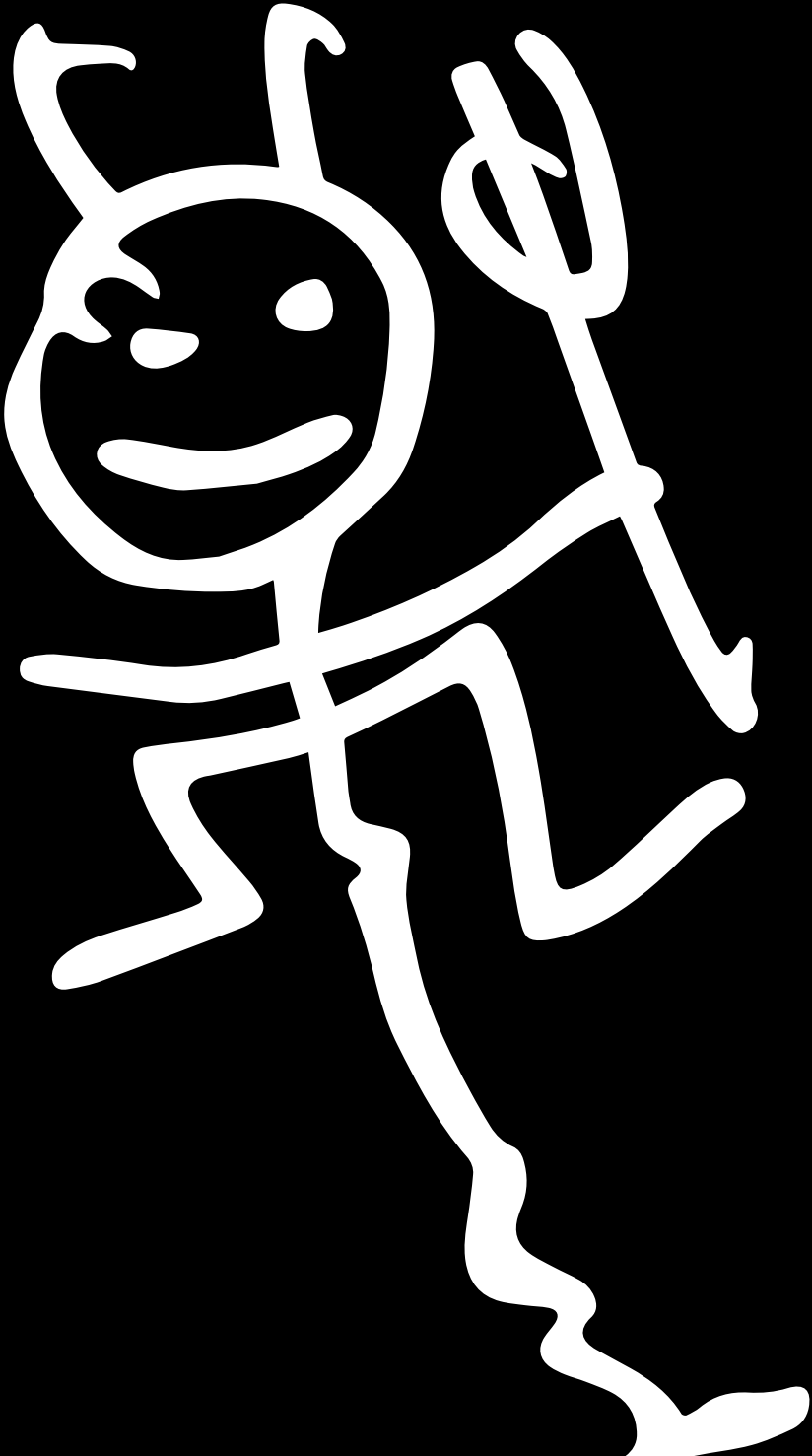
Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA**

fleet

**ingmar
bergman**

úsměvy letní noci

obsah

9

večer kejklířů

63

úsměvy letní noci

139

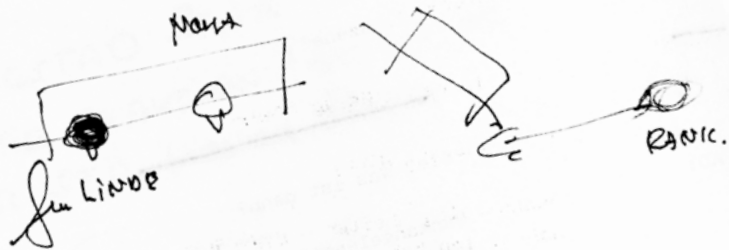
tvář

209

doslov

Bergmanovy obrazy

ze starých časů

RANK IN NED ÖVERROCK PÅ ARMBEN.

RANK UPPTÄDDER.

NORA-RANK

Det är nämligen att Rank är Linn. Det är nämligen att Linn har givet mig något som varit nyckeln. Det är fäst att Linn såvill jag väl till här. Linn och sin mest otäckaste brinningsrest.

Er soll sehr unglücklich verheiratet gewesen sein.

Und jetzt ist er Witwer?

večer kejklů

Angeblich soll er verschiedene

Arten Geschäfte machen, ja?

Aber daß uns nicht - SÄTTER SIG
sprechen; das ist so langweilig.

O Verzeihung; störe ich?

Filmová odhovačka
Aber nicht. Dr. Rank - Frau
Linde. Obs. PRYDA SIG N. NÄGOT.

Ich glaube, ich habe Sie auf der
Treppe überholt.

Ja, das Treppensteigen fällt mir
schwer, es geht nur langsam.

Ah, ein kleiner Defekt.

Eigentlich mehr Überanstrengung.

Weiter nichts? Dann sind sie wohl
hier, um sich auf den vielen Ge-
sellschaften davon zu erholen.

HA! HA

BRÅD OCA
SEN.

FRAU LINDE:

NORA:

FRAU LINDE:

NORA: SÄTTER SIG
SKRATT ←

Dr. RANK: För in.

NORA: Förändrad

Dr. RANK: Står vid stol.

FRAU LINDE: ☺

Dr. RANK:

FRAU LINDE:

Dr. RANK:

osoby

ALBERT JOHANSSON, ředitel cirkusu Alberti

ANNA, jeho milenka

AGDA, jeho žena

CHLAPEC, jeho starší syn

ALBERTEK, jeho mladší syn

Cirkus:

JENS

TEODOR FROST

ALMA, jeho žena

EKBERG

PETR

FAGER

TRPASLÍK

KRÁSNÝ ANTON

Divadlo:

BLOM

SJUBERG, ředitel divadla

FRANS, herec

ČETNÍK

Přes planinu se v bílé předletní noci kodrcají cirkusové maringotky. Nad jezírky se vznáší mlha a na loukách, jako černé kamenné kvádry, klidně spí krávy. V dálce se ozývá potáplice. Jinak je ticho: ticho vrzajících maringotek, ticho koňských kopyt na šterkové cestě, ticho ranního světla, které už hoří na obzoru, ticho ticha stromů, polí a planiny.

Pět maringotek a kus za nimi velký vůz zakrytý plachtou a tažený párem obrovských ardenských koní. Na maringotkách i na voze je velkými písmeny napsáno: CIRKUS ALBERTI.

Na voze s plachtou stojí těsná dřevěná klec. Sedí v ní nevyspalý nemocný a vyzáblý medvěd s krhavýma očima, který vyhlíží mezi příčkami.

Zdáli, od nějakého jezera, se ozývá naříkavý křik potáplice.

Na kozlíku první maringotky sedí Jens. Tu a tam si zapívá, ale je to pokaždé písnička krátká a tichá, téměř neslyšná, napuchlé a rozkousané rty se mu samovolně pohybují a neartikulovaný noční zpěv mu stoupá z nitra jako tlumené řihání. Pozoruje svět přivřenýma, krví podlitýma očima, je zaprášený a špinavý, choulí se a otrásá v rytmu maringotky, přes uši má staženou starou háčkovanou čepici, ruce, které drží otěže, jsou drsné a černé. Čas od času se napije z placatky s kořalkou, kterou má před sebou v malé přihrádce na stupátku.

Zdáli, od nějakého jezera, doléhá naříkavý křik potáplice.

Noc před rozedněním. Kola maringotek se těžce valí po dřevěném můstku, břevna a spoje duní a úpí, je slyšet šumění vody, která zaplavila níže položený terén kolem předmostí. Nad zemí se klene bezbarvé nebe, na obzoru plane oheň, nad bledou hladinou se začínají pohybovat ranní mraky, které se zrcadlí ve vodních vírech. Ale stromy jsou dosud nočně černé a nehybné, vítr dosud mlčí, lopatky větrného mlýnu dosud nehybně spí.

Všichni kočí mají bledou a nehybnou tvář. Sedí, mlčí a otrásají se v rytmu maringotek. Jenom Jens zpívá téměř neslyšně svou nekonečnou písničku, zaklínající ženu,

kteřá má nechat mrtvé na pokoji. „Zlá čarodějnice, nebudeš už mrtvé rušit více.“ Písnička se opakuje pořád dokola a nakonec klesne do tichého vrčení. Medvěd bez přestání upřeně zírá zanícenýma vyhasínajícíma očima na ranní požár na obzoru.

Maringotka, kterou řídí Jens, je o něco hezčí než ty ostatní, je to totiž maringotka ředitelská, její zařízení se vyznačuje určitým opotřebovaným a už dlouho oprýskaným komfortem. V posteli leží Anna, spí jako malé dítě s nahými pažemi nad hlavou, má jemnou a nehybnou tvář a lehce rozevřené plné rty, spí tvrdě jako v bezvědomí.

Vedle ní, opřený o loket, leží majitel cirkusu Albert Johansson, muž kolem čtyřicítky. Nemůže usnout a tráví čas pozorováním své ženy.

Je slyšet vrzání a vzdychání, ve skříňce cinká kuchyňské nádobí a všechno se kymácí jako loď na rozbouřeném moři. U stropu se houpá lampa a na háčku ptačí klec, obraz Panenky Marie visí našikmo a kastrolы rozespale mrkají do ranního světla, které se do maringotky vkrádá přes povlávající záclonky na malých okýnkách.

Zdáli se ozývá křik potápnice.

Ale Anna spí klidně a nehybně, k ní nic nepronikne.

Naproti tomu Albert Johansson si nedokáže odpočnout, na zátylku ho lechtá přízrak nespavosti. Nespouští oči z Anny, jako by se snažil proniknout kostní bariérou bílého čela, jako by se snažil přechíst její sny.

Nakonec to vzdá a tiše, avšak s určitou námahou, vyklouzne z postele. Natáhne si holínky, které vypadají jako vysoké mokašiny, zahalí se do velkého, tlustého pláště a najde starou čepici.

S čepicí v ruce se protáhne dveřmi na konci maringotky, seskočí na cestu, dokluše k Jensovi, a aniž vůz zpomalí, vyleze na kozlík vedle starocha a ten ho uvítá douškem ze džbánů s kořalkou.

JENS: A zítra se sejdeš se ženou a dětma. Prima, ne?

ALBERT: Neviděl jsem je tři roky.

Na chvíli zavládne ticho. Jens si přihne, Albert si prohledá kapsy a vyndá dýmku a váček s tabákem. Zapálí si, bafá. Jens se rozesměje.

JENS: Slyšel jsi někdy o tom, co potkalo Frosta a Almu? To je podařená historka, dělali tenkrát u Hartena Wegera.

ALBERT: Tady ve městě?

JENS: Jo. Sám jsem byl u toho a viděl to. Je to podařená historka.

ALBERT (zívá): Vyprávěj, jestli se ti chce.

JENS (si odplivne): Jo! Chudák Frost! Bylo tenkrát horké léto, je to asi tak sedm let, a dole u zálivu vojáci z pluku budovali most. Oficíři se povalovali na trávě, nudili se, potili a chlastali kořalku, a vojcové dřeli v kamenolomu, kleli a nadávali, protože bylo vedro jako v pekle. Vtom šla kolem s košíkem v ruce Alma. Měla pěknou figuru a nést se uměla jako královna, i když už tenkrát začínala, jak se říká, trochu odkvétat.

(Alma postaví velký koš na zem a zasměje se na důstojníky, kteří se, omámení horkem a kořalkou, válí na trávě.)

Jelikož se oficíři tak nudili, začali si Almu dobírat. Alma nebyla žádná netýkavka, když někdo řekl něco opravdu neslušného, smála se, culila a plácala se do stehen. Pak se spolu začali sázet, jestli je, nebo není prudérní. „Já a prudérní!“ vykřikla Alma a rozchechtala se. „Že si netroufneš se tu s náma vykoupat?“ culili se chlapi.

Navzájem se předháněli v tom, kdo je vtipnější, chechtali se na celé kolo a začali do přílby házet peníze na sázku. Alma se tváří v tvář té mužské rujnosti celá rozježila, zrudla, oči se jí zamžily a začala se potit jako prasnice v porodních bolestech. Když jí všechny ty peníze ukázali, málem se z toho pomínula a začala ze sebe strhávat šaty. Chlapi jí provolávali slávu a chválili ji, ale jeden z nich zašeptal cosi malému klukovi, který tam postával u stavby.

Ten darebák odtamtud vyrazil jako střela do města, které si v poledním vedru klidně pochrupovalo, a tam šel rovnou do hospody a zeptal se na Teodora Frosta. A ten

tam opravdu s Jensem a pár dalšími kamarády seděl, všichni byli už trochu pod parou.

Kluk Frostovi hned pěkně nahlas vyklopil, že se mu manželka koupá nahatá s celým plukem. My ostatní jsme si to poslechli s velkým zájmem a začali se smát tak hlasitě, že se seaběhlo ještě víc lidí.

Frost se zpočátku tvářil, jako by nechápal, co mu ten klučina povídá, ale když mu to došlo, celý zbledl, začal koulet očima a křičel a nadával.

Probudila se celá ulice – báby, dědkové, služky i děti – všichni naříkali, bušili si do prsou a prohlašovali, že nic hroznějšího se nemohlo stát. Začali Frosta šfouchat do vyhublých zad, nasadili mu čepici a do uší mu křičeli povzbudivá slova.

Někdo zakřičel: „Ukaž, Teodore, že jsi chlap!“ Další zvolal: „Dojdi si pro starou a zab ji!“ Třetí radostně hulákal: „Kurva, chlapče, my ti pomůžeme dát jí na tu její nemravnou prdel.“

Teodor Frost zavyl jako přízrak, zvedl ruce k nebi a začal hned vzývat Jahveho, tak příšernými slovy, že celý dav zmlkl a čekal na zázrak. Frost zjevně dostal nějaké znamení, poněvadž se odtamtud zničehonic vyřítíl a všichni se jako dlouhý ocas hnali za ním.

Ohnivě slunce žhnulo a prach vířil. Kejhající a klovající husy se rozprchly na všechny strany a všichni, vzrušení a zvědaví, si navzájem skákali do řeči.

Zpocený a nepřítčetný, s pěnou ve vousech, dorazil Teodor Frost ke staveništi. Zastavil se, zapotácel se a pak nehybně strnul s napřaženýma rukama.

Oficíři plavali sem a tam jako lesklé ryby, skákali po hlavě do vody a cákali se, hladili si knír a vypínali hrud. Vojclové přestali pracovat a seděli v lomu jako černé straky, šklebili se a kamsi ukazovali.

V mělké vodě daleko od břehu plavala sem a tam Alma, tak jak ji pánbůh stvořil, ječela, smála se a zpívala, pohupovala zadnicí a poskakovala na vlnách jako bílá labuť. Hned se potopila, hned předvedla nějaký kousek, a pak ležela na zádech a vystrkovala velké bílé prsy.

Když na břeh dorazil Teodor Frost, zavládlo hrobové ticho, všichni byli zvědaví, co se stane. Třeba ji hned zabije?

Rozpřáhl ruce nad vodu a zařval: „Almo, ve jménu naší lásky, vylez z té vody a pojď se mnou domů!“ Ale Alma jako by zešlela. Zakřičela: „Drahoušku Theodore, pojď si pro mě, ty se přece tak bojíš koupat.“ Všem to přišlo legrační a rozesmáli se.

Ale Teodor se nesmál, s rozhodným výrazem v blede tváři se začal svlékat, až tam nakonec stál nahý a celý rudý.

Jako kňučící roztřesený nemocný pes se začal brodit do moře. Chňapl po Almě, ale ta ho oběma rukama popadla za hlavu a políbila ho na pusu, takže milý Teodor ztratil rovnováhu a zmizel pod vodou. Alma se hlasitě chechtala, a ono to opravdu vypadalo legračně: Frost šátral ve vodě a snažil se chytit svou ženu.

Když vystrčil hlavu nad hladinu, zalykal se a začal kašlat, ale přesto Almu pevně chytil za mohutnou křtici a táhl ji na břeh.

Jenže Alma nechtěla, šermovala rukama, brečela a škrábala ho.

Mezitím pár malých kluků ukradlo Frostovi a Almě šaty a schovalo je pod kámen na kraji břehu.

Když oba naháči vylezli z vody, neměli na sobě ani nit.

Alma se rozbřečela a chtěla se vrátit do vody, ale Frost ji vzal za ruku a něco jí zašeptal, takže přestala naříkat.

Pak se pomalu vydali domů, kráčeli vedle sebe a snažili se vypadat důstojně. Ostatní je doprovázeli.

Někdo na ně začal házet hroudy hlíny a křičet: „Kouknete se na tu špinavou cirkusovou verbež, ještě je trošku umažeme!“ Ale ostatní nic neházeli. Volali jsme na ně nějaké neslušnosti, spíš jen tak, aby se neřeklo, ale mysleli jsme si, že tady už končí veškerá legrace.

Najednou Teodor Frost zakopl a upadl na kolena a ruce, zavrtěl hlavou, se supěním vstal, Alma mu pomohla na nohy, vzala ho kolem pasu a podepřela. Frost spadl znovu na zem a tentokrát už nevstal, s obličejem obráceným dolů se převalil na břicho. Trhal sebou a kopal nohama.

Alma si klekla a svého muže objala, začala ho hladit a líbat na tvář.

Pak se ta ubohá husička rozbřečela a začala křičet, že jsme jí odkráglovali muže, ale my jsme se naštváli a řekli jí, že si za to, že Teodor leží tam, co leží, může sama. Každopádně jsme ho zvedli a odnesli do cirkusu, Alma šla celou dobu vedle něj, držela ho za ruku a naříkala jako zvíře. Potom u něj seděla celý týden ve dne v noci, dokud se neuzdravil. (Zasměje se.) Jo, holt ženské!

Jensi nikdo neodpoví. Ředitel cirkusu Albert Johansson usnul, jeho těžké tělo sebou hází a otrásá se jako kus mrtvého masa. Tiše chrápe, oblé silné ruce s tvrdými špičkami prstů má obrácené dlaněmi vzhůru a rozevřené.

Pak se z lesa vykulí sluneční kotouč.

Pak do studeného ranního nebe ječivě zatroubí trubky kohoutů.

Pak ptáci na stromech a v keřích spustí povyk. Kukačka kuká a komáři tančí.

Mlha se zvedne. Lopatky mlýna se začnou pohybovat na vrzajících osách a do oken maringotek dopadnou odrazy řezavého slunečního světla.

Zvuk kol, drncajících po nerovných kamenech, se odráží od spících domů, probudí se pes – tlustý čokl, jenž si je vědom svých povinností – a začne na tu verbež štěkat, kdesi bučí kráva.

Kohouti celou dobu kokrhají.

Jens si k ústům přiloží džbánek s kořalkou, ale už v něm nic není. Suchým, vrčivým tónem zanotuje písničku, která nemá začátek ani konec. Ředitel cirkusu spí hlubokým ranním spánkem.

Medvěd však bezzubými čelistmi žužlá dřevěnou mříž.

Je ráno a Cirkus Alberti dorazil do města. Do onoho města, setkání s nímž v řediteli vzbuzuje takový neklid.

Když maringotky zajedou na udupané černé tržiště kousek za městem, spustí se studený déšť. Dosud je brzy ráno.

Albert procitne z těžkého spánku a celý roztřesený a promočený sleze z vyvýšeného místa vedle Jense. Ten spolu s ostatními kočími vypřáhne koně a zavede je pod přístřešek pro koňské handlíře, kteří sem přijíždějí v době trhu. Nikdo nic neříká, leda snad tu a tam padne nadávka, koně ze zimy a hubené snídaně nespokojeně odfrkují. Z černých rour na maringotkách se vyvalí kouř a moře pod svahem zmizí v neproniknutelném šedém oparu.

Cirkusáci začnou vylézat. Jsou sinalí, unavení, nepřijemní, rozmrzeli a hrozně navlečení.

Albert všechny svoje zaměstnance stručně, ale poměrně vlídně pozdraví, oběhne tržiště kolem dokola a pak zamíří k vozu s plachtou, kde se už shromáždilo několik mužů, kteří s trpkými poznámkami začali vykládat.

Shodit stožáry. Klouzat se v břečce, zatímco člověku po obličejí a dolů pod šaty stéká déšť. Vyvléct těžkou mokrou stanovou plachtu. Rozprostřít ji na zemi. Rozedřít si ruce o kluzká lana. Malé šapitó se pomalu a zdráhavě zvedá na potácejících se a prohýbajících se sloupech.

Cirkusáci pracují v deštově mokřém tichu. Teď už se zapojili všichni, všichni pomáhají podle svých schopností a sil, i ženy a děti. Rozléhají se údery kladiv, lidé funí, dupají a sedají si v bahně na zadek, potí se a nadávají. Je to věčná reptající písnička na pořád stejnou, neměnnou melodii: ten zatracený déšť, to zatracené studené jaro, ti zatracení lidé, kteří odmítají chodit na báječná představení Cirkusu Alberti, to zatracené břicho, které úpí po jídle, takže je ho třeba otupit tabákem, teplou vodou a kořalkou, ta zatracená beznaděj, to pitomé, mizerné opakování šedých dnů a těžkých bezesných nocí.

S Cirkusem Alberti to jde z kopce.

Cirkusáci se shromáždili uvnitř stanu, někteří sedí na už rozdělaných lavicích, jiní odpočívají na právě přinesených praktikáblech. Kdosi mluví, jakýsi vyzáblý pán s dlouhým nosem, kterému ruce ochable visí jako jeho starý svrchník, stojí úplně bez hnutí a je naprosto pasivní. Pohybují se jen jeho ústa.

FROST: Nikdo doteď nedostal plat a máme málo jídla. V Askaredu jsme museli nechat polovinu kostýmů, několik z nás nemá v čem vystupovat. Chápeme, že máš problémy, za to počasí nemůžeš.

Z různých stran se ozývá souhlasné mumláni.

NĚKOLIK CIRKUSÁKŮ: Za počasí Albert nemůže.

EKBERG: Moje stará, teta Asta a všechny děti chytily rupy. V Herrljunze nám do maringotky našly velké psí blechy. Uvažuji o tom, že si otevřu vlastní zvěřinec.

FAGER: Medvědí šunka je prý delikatesa. Nemohli bychom toho zatraceného medvěda porazit dřív, než chcípne?

ALMA: Drž hubu, nebo porazíme tebe. (Má slzy na krajíčku.) To bych radši spáchala sebevraždu.

FROST: Tak co říkáš, Alberte?

ALBERT: Víte, člověka leccos napadne... Ale pak mu to přijde směšné... I když v Americe...

FROST: V Americe! Skåne není Amerika.

ALBERT: ... v Americe projíždějí cirkusáci na vozech městem, muzika hraje a sloni troubí... A všichni se usmívají od ucha k uchu, lidi vykřikují hurá a stojí v řadách na ulicích, a pak někdo silným hlasem oznámí, co se večer bude hrát... (Udělá bezmocné gesto, v šapitó je ticho, všichni vyčkávají.) Mohli bychom vzít vůz s plachtou a ardenské koně a obléknout si nejkrásnější kostýmy...

FROST: ... co nám zůstaly v Askaredu.

ALBERT: ... to nejlepší, co máme, a namalovat plakáty. A Ekbergovi zahrajou na svoje nástroje... a Krásný Anton bude vyvolávat program.

FROST: To není úplně špatný nápad.

ALMA: Já si vezmu ten zelený s chocholy.

FAGER: Jestli s náma bude ten zatracený trpaslík, tak do toho nejdu.

TRPASLÍK: Já půjdu vepředu a budu razit cestu! Ustupte, dobří lidé, přijíždí Cirkus Alberti! Ustupte, verbeži, chátro, služky a vojáci!

Najednou si všichni začnou skákat do řeči, povzbuzení novostí a vzrušivostí toho fantastického plánu.

ALBERT: Mám ještě jeden nápad, jestli mě chcete chvilku poslouchat. Je tu teď Sjuberg se svou společností, zajdu za ním a zeptám se ho, jestli bychom si nemohli půjčit nějaké kostýmy od něj, takže bychom večer měli *grand gala*...

FAGER: ... a ředitelství nás pak pozve na večeři. Čtyři druhy kořalky, biftek, chateaubriand a kaviár...

Všichni to považují za dobrý žert a zasmějí se. Fager se legračně pitvoří a trpaslík začne chodit po rukou.

Když Albert vstoupí do své maringotky, Anna se zrovna převléká z ranního úboru, češe se a několikrát při tom důrazně zívne. Ještě spolu nemluvili. Albert zahvízdá malý koncert, zatímco hledá břitvu a brousí si ji.

ALBERT: Vezmi si nejhezčí šaty – ty žluté – naonduluj si vlasy a co nejlíp se namaluj. Půjdeme na návštěvu.

ANNA: K hejtmanovi, vid'?!
ALBERT: K Sjubergovi, holčičko!

ANNA: K řediteli divadla! Ty ses zbláznil. (Ze samého překvapení se posadí a málem pustí na zem kávovou konvici.)

ALBERT: Udělala jsi kafe? To je báječné.

ANNA: No! Kafe to asi není... (Albert ji plácne po zadku.

Vlídne se zasmějí jeden druhému i tomu, čemu se říká kafe.)
Měl by sis umýt uši, ty staré čuně. Nikdy mě neopustíš, vid'?

ALBERT (udivený): Cože? Co tím myslíš?

ANNA: Když to s cirkusem půjde do háje.

ALBERT: V tom případě vymyslím plán.

ANNA: Ty a ty tvoje plány. Nikdy mě neopustíš, vid'?! Slíbil jsi mi to. Nebo snad ne?

ALBERT (se už začal holit, ale Anna si mu sedne na klín a vezme mu břitvu): Jen klid, Anno.

ANNA: Dneska se uvidíš se svou ženou.

ALBERT: A s kluky... Neviděl jsem je už tři roky.